

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ, КЫЗЫЛ ХООРАН КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРЫНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИН ОРГАНЫ

1925 жылда үндөзүлгөнгөн

1951

ИЮНЬ

24

ВОСКРЕСЕНЬЕ

№ 124 (2298)

ӨРТӨЗ 20 КӨП.

БО ХҮНҮГҮ СОЛУНДА:

СОВЕТ ЭВИЛЕДИНДЕ (1 арын).

Т. Кук.—Сиген кезилдезинче кирипкен (1 арын).

П. Поселов.—В. И. Ленинниң чогаалдарынын дөрт дугаар үндүрүлгөзи (2 арын).

И. Торжун.—Чаа суур (3 арын).

С. Тушков.—Интеллигентилер хуралы (3 арын).

А. Орус-оол.—Ферманың ажалыны өкүждер (3 арын).

Социализмниң идепкейлиги тургузуучуларынын каадырлары өзүп турар (4 арын).

Кореяда болуушунан (4 арын).

Кореяны улуу фронтта дузалап турар (4 арын).

Тайбынның Пахтызы дөш (4 арын).

Партия ажылынын деңгелин бедидер

Бистиң коммунист партиясы каадырлары кезилдезиниң дугайында канчаар-даа аажок улут саясы, оларын большевикниң удурутулганын уран артынага хун-бүрү өөредип турар. Партия болгаш партияны өзес-даа бүтү ажалдакчыларга дагынан херек дөш бедик харысаалгадыг болгаш чоруктуң сетканын партия чаңыктырып, оларны социалист Төрөн чуртка ынак болурунун өзүзүна, Ленин—Сталинниң улут херөөне бердинеринин өзүзүна кичиздик турар.

Партия коммунист кижин бүрүзүндө бедик негеделерин негеп турар. Коммунист кижин чурттуң бүтү политиктиг амьдыралынага идепкейлиг киргизип, марксисч-ленинниң теорияны мога чок шиктедир, партияны болгаш күрүнениң саясат-чуртунуң ыңгычы салгыр, демиселге-даа, күш-ажылга-даа мурнакчы болуп, партияның политиказыны болгаш шиктирлеринин ужуру-утказын массаларга тайылбырлаар болгаш ажалчы чоннары эдиртпүлүгөргө.

Коммунисттеринин политиктиг медресе болгаш бугурулгеге мурнакчы ролун бедидеринге партия организациалары боттарынын бүтү ажал-чорудулгазы биле эдир болуп, ажалга организастыг, саясат-чуртунуң, негеделиг болуп чоруктуң сетканын болгаш четтестер биле эштеп чок болурунга оларны кичиздик ужурут.

Партия организациаларынын мурнакчы болуп турар сорулгалары чединшикниң боттандырылганын чугула байдалга болза партияны бүтү ажалдын деңгелин көдүрер, социалист харыштын херөөн удурутун экижидер, партияны массаларны идепкейлиг болгаш бот-тыныгынын бедидери болуп.

Сөстү болгаш ажал-иштиң зарылдыгы, шиктирлеринин күөсөдизин хынаары удурутулганын большевикниң стилиниң онза ылаадыгы шынары болуп турар. Тийлелге канчаар-даа боду чедип келбес, ону чаалап алып херек деп эш Сталин өөредип турар. Эки резолюциялар дээр херектиң чулге эгези-дир. Шын шиктир хулаан алдынан соода, партияны организациаларынын ажал-чорудулгазынын кой углангышынын ук шиктирлеринин күөсөдизин организастарынын салдынан турар ужурут.

Ынакчааком организастыг болгаш политиктиг ажалды экижидеринин орунуга, партияны болгаш чазаттын дери-с-тиваларын ой-шаанда болгаш ылаң күөсөдизин хандыраарынын орунуга, партияны чамдык органдары чулге хоозун хуралдаашканын орунуга болгаш хей-хөй эрөөн шиктирлер хулаан алдынан орунуга кирип турар чоруктуң бари кончуг харааданчыг, Чижээ, партияны Таңды райкому чазы тарылганын түңгөдөргө омургап, партияны политиктиг ажалды сөөлгү үедө мырнай дедик кошмактан болгаш шиктирлеринин күөсөдизин хынаарынын база массалар биле хун-бүрү харылажыларынын улуу, эмин эртер уозун хуралдарыны кылаш турар.

Таңды районда Калинин аттыг колхозтуң партия эге организациазына хуралдар доттамаад өзес эртип, шүгүмчүлөд болгаш бот-шүгүмчүлөд коммунисттеринин орунуга кошкок неперетинген, колхоз баштаар черинин ажалын ук эге организациа контролдавайт турар болгаш дымка хөй коммунист солуннар беэни номчувайн турар деп чуве билдиктер. Сталин аттыг улутар катышкан артылге бо чылын чурталганын 30 баянчаларын, маддын 3 кажааларын, тараа скламын, шөор маддын элээн каш кажааларын, бир бызаа кажаазын, кунтарын 12 кажааларын тудар ужурул турда, оон ам мынчага дээр чаңгызы-даа тутумаан, ол кирезинде ук колхозтуң партия организациазы тудуг ажалыне бичин-даа саягы салбайн турар. Машина-мад станциязында партияны политиктиг ажал бо чазыс дөңгөлдө, пропаганда эш Сударев бүтү өөредилге чыгы-

нын дургузунда ачаа чүглө үш кичөөл эртерген.

Мал ажылынын каадырлары биле кичиздилге ажалы багай тургустунган, Чижээ, партияның Сүт-Хөл райому болгаш колхозтарынын партия эге организациалары эң өки малчыларынын мурнакчы дуракулгазын неперетпейн турар, ыңчангаш Киров аттыг артылда колхозчу эш Очур 204 хойдан 204 хураганны, Жданов аттыг артылда колхозчу эш Дамаажык 176 хойдан 176 хураганны доруктуруп алган деп чувени ук районда чам-даа билбес. Фермаларда тургустунган бөлүстөринге партия райому практиктуг дузаны көрүспейн турар болгаш ук бөлүктөр колдуунда мырнай ажалдавайн турарлар.

Партияны политиктиг ажалдын чазы тарылга үезинде көзүлгөн четтестеринден партияның Чаа-Хөл райому чогуру түңгөдөргө кылбаан, Сиген кезилдезинге үлегерлиг белеткелди организастарынын орунуга, ук райком ол чугула херекти ала-чайгаарларды чорукче кирген. Райком секретари эш Фетисов кылдыр ажалдарын кемчелди, чезе гектер сиген кезерил дээрин болгаш селосту база маддын өскө-даа сүүзүнүг чемин майн хирени белеткээрл деп чувени беэни билбес. Көдөз ажал-агыг мурнакчыларынын чоктаа чаа болуп эртерген район хуралына массачы политиктиг ажалдын чугулазынын дугайын хей-ле чулаалгандар, ыңчалжак херек кырында агитхуудустарынын доттоордал үнүшкүнүн хандыр, агитторларга партияны дуганы көрүзсө, агитколлективтерин удурутун экижидер талазы биле кандыг-даа кемчелер алдынаан.

Улетпур бугурулгелеринин партия организациаларынын политиктиг ажалын тургузуушкунуңда улут четтестер бар. Чижээ, Нарын алдын уургайланда партия хуралдары партияны даалгандары коммунисттерин канчаар түүсөдип турарынын дугайында өткөттөрүн чулаашпайн турар болгаш ажалчыларын амьдырал-чурталганын экижидеринин айтырылганын чамдыкка ой-шаанда өзес болгаш тодргай өзес шиктирлер турар. Ында партия эге организациазы политиктиг ажалды өскө ажалды биле кошкок холбаштырып, бугурулгениң кур күштерин долгузу биле ажалчылар дөш демисел чорутпайн, стахановчуларын, инженер-техниктиг интеллигенцияны калбак активинге даанмайн турар.

Партия райкомнары, партия эге организациалары партияны организастыг болгаш массачы политиктиг ажалды экижидеринче онза кичөөнгейни салыр, партияны массалар биле болгаш бүтү ажалчы чоннар биле харылааны үргүлү быйындар ужурут. Ынаага большевикниң удурутулганын күшү болгаш тиелтирбес чорук массалар биле үзүлбес харылаада-ла болгай. «Удурутукчу органдарынын ажалын улам оперативтиг болгаш улам тодргай улам өзөш хуралдаашканын болгаш улам өзөш канцелярдызын кылар төлөдө, ук удурутукчу органдары кудузу ажалы чокшуктадыры» эржек чутула деп ВКП(б)-ниң XVIII съездинге эш Сталин чулааан.

Партия ажалынын методтарын хун келген тудум экижидер болгаш болбаа-зырадыры, большевикни шүгүмчүлөд болгаш бот-шүгүмчүлөд өзүзүна коммунисттерин кичиздилер, Ленин—Сталинниң партияны сорулгаларын чединшигин күөсөдизин дөш демиселге коммунисттерин идепкейлиг болгаш чогаалдыгы бот-тыныгы чорукун көдүрер, партия организациаларынын күжүн ВКП(б) обкомунун VI пленумун шиктирлерин большевикни өзү биле күөсөдизинче массачылар—ВКП(б) райкомнарынын сорулгалары.

Марий АССР-ниң Дээди Советинин Президиумунга, Марий АССР-ниң министрлер чөвүлелинге, ВКП(б) Марий обкомунга

Республиканын тургустунганынын үжөн чыл болгаш ынып байырлалынын хүнүндө Марий Автономнуг Совет Социалист Республиканың ажалчы чоннарына, колхозчуларына, интеллигенцияныга болгаш бүтү ажалчы чоннарына ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлели болгаш Бүгү-эвилелиниң Коммунист (большевиктер) партиянынын Төп Комитеди байыр кедирип тур.

Совет чурттуң улустарынын акы-дуңмалышкы өг-бүлөзинге Марий республиканың ажалчы чоннары болза, коммунист партияны удурутулгазы биле совет эрге-чагырганын чыдарында ажал-агыг база культуру тургузуушкунуңа дыка улут чединшиктерин чедип алгандар. Шаанда жоктап калган край турган республикага ыяштын, саязынын, аш-чемни болгаш үлөтүрүнү өскө-даа адырларынын улут-улут бугурулгелери тургустунулаан болгаш чединшиктерин ажалдан турарлар. Мурнакчы машина техника биле хандырганга социалисти көдөз ажал-агыг өзүп турар болгаш быйыгып турар.

Бүгү-эвилелиниң Коммунист (большевиктер) партиянынын Төп Комитеди.

Ажалчы чоннарынын материалдыг шыдалгыр-амьдыралдыг жакы чокка бедип турар. Ленинниң-Сталинниң национал политика болза, марий улустуң культуразынын чечектедишкенин хандырган. Республикада бийик билбес чорук чок болуп узуктатынган, бүтү-ниити чедик өөредилгези боттап турар, дээди база ортумак өөредилге черлери тургустунулаан, культура-чыры-дымшанынын болгаш медицинаны албан черлеринин хөй четкизи калбарып турар.

Марий Автономнуг Совет Социалист Республиканы ажалчы чоннары боттарынын республиканын улутпурүгүч көдөз ажал-агыгынын база культуразынын чаа көдүрүлүшүнү дөш, коммунизме бугурулгени биле бар чорук бистиң социалист улут Төрөн чуртувугуң күчү-шыдалын улам ыңай быйыккаары дөш ам-даа улут күштүү биле демисежирлер дээрзинге ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлели болгаш Бүгү-эвилелиниң Коммунист (большевиктер) партиянынын Төп Комитеди идеген тур.

ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлели.

Совет Эвилелинде

Ажалчы корреспондентилерниң инициативи биле

КУЙБЫШЕВ. Куйбышевтиң сүт күжү биле ажалдаар электри станциязынын тудуунуң ажалчы корреспондентилери улут тудуларын чагыларын күөсөдип берип турар. Повольныйн тууыбу заводтарынын коллективтеринче чагаа чорудуп кыйгырып кылган. Олар тууыбу бугурулгениң үндүрерин көвүдөдир биле бугурулгениң бүтү-ле жуулазынын мобилизааар сорулга биле бугурулге черлеринге ажалчы корреспон-

дентилерниң хынаадызын кылып чорудатын дилээннер. Улут тудуунуң ажалчы корреспондентилеринин инициативин Куйбышевтиң Саратовтуң Ульяновскиниң болгаш Казанын тууыбу бугурулгениң үндүрүп турар заводтары иници биле деттик турар. Саратовтуң № 2 заводунда улут тудуларын чагыларын хуусаа бетинде күөсөдип дөш чарыш эгелзөн. Куйбышевтиң № 1 тууыбу заводунуң коллек-

тивти пландан дашкаар миллион кирпичти бээр деп хулаалга алган. Волганың пароходтар доктар черлер бурзууге «Куйбышевтиң сүт тудууче» тууыбу чудуруп чорудуп турарын хынаар ажалчы корреспондентилеринин хынаада черлери организастатынган. Волгада чоруп турар пароходтарынын ажалдакчылары сүт бедирлеринин шөорлүгө тудуга херектөөр тууыбуларын дүрген чедир дөш чарып турар.

Чагыг хуусаа бетинде күөсөтинген

КЕМЕРОВО. Кемерово облазында «Стройшина» заводу коммунисттеринин улут тудууче бетон холуштурар машиналарын хөй бөлүп чорудуптаан. «Волга-Дон тудуучу» аддарлыг чагыгын заводтуң стахановчулары улут көдүрүлүшкүн биле күөсөдип келген.

Слебаров Кадубовски болгаш Адраманов бетон холуштурар машиналарын барабаннарын эштеп чыгыр онаалгазын хун-бүрү-ле ийи дапкыр ажыр күөсөдип турар, слесарь Михаил Антонов—25 катап, Бетон холуштурар машиналарын эштеп чыгырынын онаалгазы слесарь

Алексей Антонов 250 хуу күөсөдип келген болгаш ол ышкаш өскө-даа хөй ажалчылар нормазын үргүлчү ажыр күөсөдип, коммунисттеринин улут тудууча херектиг машинаны хуусаа бетинде күөсөдип бээр херекке идепкейлиг кирешкен.

Волга-Дон каналынын суурларынын төлөвилелдери

САРАТОВ. «Саратовтуң хамааты тудуларынчын төлөвилел» трестинин коллектив Волга-Дон каналынын тудуучуларынын болгаш ажалчылар ийргенде ажалдаар кижилеринин чурттар суурларынын планнашканын болгаш төлөвилелин кылары дооспаан.

Чуртталга баякчылары, эмнелте черлери, клубтар болгаш театрлар база өскө-даа культураның албан черлеринин тудуулары чаа төлөвилел өзүгаар тургустунулар, Каналдын үнүн дүргар тургустунулар чаа суурлар паркларлыг, спорт стадионарлыг, урулгар яслилер-

лиг болгаш садтарлыг, столоваалар болгаш магазинерлиг болуп. Чер-черге ажалдаар кижилерге база 2—3 өрөөлдиг баякчыларны тудуп турар. Ол ыныг баякчы бурзуу өтөродтуг, салгы болуп. (СӨТА).

Хамааты ужар-чүүл коммунизмин тудугларында

Москвадан, Ленинградтан, Киевтен болгаш үлөтүрүнү өскө-даа улут топтеринден «Коммунизмин тудугларында» деп бизнесте чүктүг ужар-хемелер хун-бүрүдө үнүп турар. Эңне болбаа-зырангай техниканы ажалчылар турар стилиниң үнүн улут тудугларынын тудуушкунуңда ужар-чүүл калбаа биле ажалчыларын турар.

ССРЭ-ниң хамааты агаар флотунуң Кол Эргелелиниң начальнигинин өрө-лакачы эш Белескинин СӨТА-ның корреспондентизинге дыңатканын.

Кайлап тургусуан. Элезинерни баякчылары биле үнүш чок кургаг черлерге ыяш тарыыр ажалды чорударда ужар-чүүл улут Дузаны көрүзсө. Кол Туримен каналдын үнүн дүргар болгаш үнүш чок кургаг черлери сугландыр районнара 500 муң хире гектар саксаул деп кургаг элезинин черге үер ыяштары тарыыр деп турар. Хамааты ужар-чүүлдүң өрөм-шиччиле институту саксаул деп ыяштын үренин ужар-хеме кырыдан онтап тарыыр арганы чогаалдып кылган, ол арганы Кара-Кумун үнүш чок кургаг черлеринде чединшикни биле ажалчыларын турар.

Коммунизмин улут тудууларына ажалдаар эгелзенинден бээр хамааты ужар-чүлдүг ужурулгалары ол черлерин үлегерлиг хандыраары дөш социалист харышты организастаан. Аэропорттарынын ажалдакчылары тудугларже чорудар хамык чүктөр бир дугааа элечтег чорутулган турарын хайгаарал турар. Кол Туримен каналынын болгаш Кахованың сүт күжү биле ажалдаар электри станциянын тудугуларына—Москва-Нукус болгаш Москва-Херсон

деп ийи тускай орук ажалыткан. Бо чылын ужар-хемелер биле тудугларже мергендилдиг чус-чус ажалчыларны болгаш тускай эртемчилерин, хөй саныг чүктөрүн чедирге. Геология херекселен, нарын приборлары, подшиниктерин, аш-чемни, почтаны, агаар биле чорудуп турар. Кол Туримен канал тудууче ужар-хемелер биле эңне хөй саныг пассажирлерин болгаш чүктөрүн дажыгалаан.

Кургаг хову черлерге шиччиле ажал чорударына ужар-чүүл чугула ужурулгалары болуп турар. Турименяга ужар-хемелеринин дузаны биле чурук тыртар болгаш сугарылганын чаа районнарынын девискээрлерин болгаш сугарылга системаларынын чаа оруун шичинир ажалды чорудуп турар. Шичилекчилеринин тус-тус бөлүктөрүнүн аразында харылааны болгаш оларга аш-чөм чедирип бээрин база-ла ужар-хемелеринин дузаны биле болтандырып турар. Ону барымдалаш чик моторлуг тускай ужар-хемелерин тус-

Комбайнар тараа кезеринге белеткенип турар

КИШИНЕВ. Дүжүт ажаап алышынын белеткел дугайында республиканын комбайнерларынын чөвүлел хуула болган. Бо чылын Молдавияның комбайн паркы эртен чыл биле дөмөйлөргө ийи катап өскөн, Барык колхоз бурзуңге комбайн ажалдаар, ынаага улутар катыштырган көдөз ажал-агыгларынын хөй нуруузуна — 2—3 агрегат ажалдаар. Механизаторлар 400 муң ажыг гектар тараалары болгаш тары-

мал тооруту ажаап, кезип алып деп турар. Бүгү шөорте кескен тараанын дөжөктерини тута тыртып, саванын ажаап алып ажалды нады чорудар деп төлөвилел турар. Республиканың МТС-тери калбаа биле алып-луциланиктер тракторлар, волокушалар болгаш өскө-даа херекселдер биле чепсегетинген. Дүңкө үдө ажалдаары биле машиналар электри чырыдылганы биле хандырылган. Дүжүт ажаап алышынына эң сөөлгү белеткелдер чер бүрүдө чоруп, агре-

гатарынын чорук оруун тодргайлап, шак графини чогаалдып турар. Республиканың аддарлыг комбайнерлары М. Фурман, А. Бушан, Д. Кирьяков болгаш өскелер чөвүлел хуралга ажалчының дуртулганын солдушкан. Олар кижини бүрүзү 1000 гектар тарааны болгаш тарымыл тоорукту ажаап алып хулаалганын алган Мурнакчы комбайнерлар шак графини биле ажалдаар апаар. (СӨТА).

Сиген кезилдезинче кирипкен

Улут-Хем районунуң Көк-Чыраада Ленин аттыг көдөз ажал-агыг артели июнь 16-дан эгелеп сиген кезилдезинче кирипкен. Эш М. Маажык баштаан 10 кижилиг бир бригада Көк-Чыраада хол кадыры биле кезип кирген, эш Хууравай баштаан 10 кижилиг ийи дугаар бригада Дөң-Теректе база хол кадыры биле кезип кирген. Ол ийи бригада баштайгы хүнде 14 га черни сигенин кескен.

Ол бригадалар ийи дугаар хүнде эгелээш машиналар биле нестирин кирер. Т. КУК.

Септекчи дарган сиген кезилдезинге белеткелди эки чорудуп турар

Малга четир саныг быйыг чөм баа зазын тургузар төлөдө, сиген кезип, ажаап алышынын белеткелин баш бурунгаар доозары улут ажал-дузалыг, Каа-Хем районун «Сталинниң оруу» көдөз ажал-агыг артелинде сиген кезер машиналарын өскө-даа чепсек-херекселдерин септелгенин чорудуп турар.

Колхозчу дарган А. Манган-оол сиген кезип, ажаап алышынын белеткелди машиналарын үрелир чорукун бодурубазы биле оларын септелгенин эң хынамчалыг чоруткан. Ол дарган сиген кезер машиналарын бүтү зектерин аджарык, доврак-хирин арылгап, чүп, эрчилдерин, чаа кезектерин эштеп кылып алган.

Дарган Манган-оол болза, сиген кезер 5 машиналарын шуут ажалдап болуп кылдыр ыяк септеп дооскан, оларын септеп алып шынары эки болган. О ышкаш аштын 2 дырбаанын, 2 дозуулааны болгаш машина бүрүзүндө-ле ийи бистерни септеп, Манган-оол дарган ажалдын нормазын хун-бүрүдө 145—150 хуу күөсөдип келген. Ам арзан сиген кезер 3 машиналарын, аштын 2 дырбааштары улаас септеп доозары биле ол дарган күженишикниң ажалдап турар. С. КУМААЖЫК.

Мал чеминге белеткелдерни дүрген доозар

Эртен чылын Таңды районунуң чагыг колхозтары мал чеминиң белеткелин дыка кошкоа чоруткан. Олар малга чемин четтири биле белеткел албаан ужурунда, ыш дургузунда малга бергелер таварып турган. Ынаагы «Пламя революции», «Кызыл партизан» колхозтар мал чемин дыка четтес белеткелзөн. Июнь 11 хүнүгө чедир бир-даа элхоз сиген кезилдезинге белеткелди дооспаан.

«Кызыл партизан» колхоз амдыга чедир септелге ажалыне кирбөс. Колхозтуң сиген кезер машиналары, аш дүргар баштары болгаш өскө-даа херекселдер септетимзэн, сери адаанда шыжада чыдар. Сиген белеткел бригадаларынын ажал планын кылбаан.

«Тийлелге», Калинин аттыг колхозтарда болгаш «Элегес» совхозта мал чеминиң белеткел ажалдары база-ла чорувайн турар. Балтазында машина мал ажалынын станцияны сиген белеткел дугайында колхозтар биле керээрлери чарып албаан.

Сиген шөддеринин сугарылганын талазы биле колхозтар суула ажалдаан. «Чаа оруу», Ленин аттыг колхозтар сугтар ужурулуг сиген шөддерин сугат биле ам-даа хандырбаан. Хөй чылда үнер сигенерин, селосту мал чеминге белеткери онза чугула негетилеп турар, бо талазы биле планын колхозтар ажал күөсөдип ужурулуг. «Элегес» совхоз 200 ажыг гектар сиген шөдүн сугарган болза-даа, оон сугарылганын шынары куду болган, машиналарын чепсек-херекселдерин септелгенин эгелзөөн.

Кыска хуусаанын дургузунда сиген кезер машиналарын, дырбааштары, дериг-херекселдерин дары септеп доосан турар ужурулуг. Оон биле чергелештир хол биле сиген кезер кадырлары белеткел алып. Мал чемин белеткел бригадалары дор-доран дерип тургустар, сиген шөддеринин сугарылганын ам-даа чорудар. Сиген белеткелениң напнапанынын үезинде ажалды тода болгаш шымынын чоруташ, мал чеминиң белеткелин план өзүгаар күөсөдип алып херек. Т. ВАСИЛЬЕВ.

Пропагандистерниң Кызылда өөредилгези

Июньн 14-тен эгелеп областын пропагандистерниң бир ай хуусаалыг курсунуң кичээли эгелзөн.

1951—1952 өөредилге чылында областың районнарына партия чырыдымшынынын четканын ажалын улам экижидер сорулга биле ВКП(б) обкомунуң бюрузу ВКП(б) Төп Комитединиң айтышынын өзүгаар бо ажалды организастаарын шиктирлээн. Ону барымдалаш, курстун ажалынын удурутулганын партия обкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизи боду хандырып турар.

Курста районнарың лекторларын, консультантларын болгаш ВКП(б) төөгүзүн өөренир бөлүмнерин удурутулганын база политшколаларын пропагандаистеринден 75 кижин өөренир турарлар.

Пропагандистерниң курсунга лекция номчурунга Кызыл хооранын эң дөң лекторлары киргизип турарлар. Ои биле нады кемелде лекциялары ВКП(б)

обкомунуң секретарьлары база номчуурлар.

Өөредилге болза, ВКП(б) ТК-ны бадылаан программаны өзүгаар ийи кол бөлүккө чардыган чоруп турар: бир талазында— политшколалар пропагандаистеринин, ийи талазында— ВКП(б) төөгүзүн өөренир бөлүмнеринин удурутулганын ажалы биле.

Пропагандистер марксизм-ленинизмниң үндөзүнүн—Ленин—Сталинниң чогаалдарын онза сонугалды биле өөренип турарлар. Баштайгы кичээлдерге олар «марксизм-ленинизм—амьдыралда» деп лекцияны, большевик партияны теоретиктиг үндөзүн болгаш В. И. Ленинниң «материализм болгаш эмпириокритицизм» деп ажалынын дугайында, большевик партияны организастыг үндөзүн болгаш В. И. Ленинниң «Бир базын бурунгаар, ийи базым аткаар» деп ажалынын дугайында лекцияларын дыңааннар.

В. И. Лениннің Чогаалдарының дөрт дугаар үндүрүлгези

П. ПОСПЕЛОВ.

ВКП(б) ТК-ның доктарына өзүгөрүлгөн ВКП(б) ТК-ның чыныгы Маркс-Энгельс-Ленинниң институту болышык партияны тургузуучу. Совет күрүениң үндүрүлгези, бүгү делегейниң ажалы чонунун башынчысы болган башкысы В. И. Ленинниң Чогаалдарының дөрт дугаар үндүрүлгези белеткен болган партия үндүрүлгези доктары.

В. И. Ленинниң Чогаалдарының дөрт дугаар үндүрүлгези партия үндүргөн чорук коммунист партияның совет улустуң болган бүгү делегейниң пролетариянын идеялык амыдыралына удул бодурушун болуп.

Эш Сталин, большевик партия бистиң коммунисттериниң идеялык чепселешкениниң канчаар-даа аажок улуг ужул-дузанын үнелет турган. ВКП(б)-ниң XVI съездинде эш Сталинниң чогаалы болган: «Бистиң амыл-даа, кыргандар амылдарымыз идея талазы-биле өзүп турарлар. Ленинниң чогаалдарының элөөн каш үндүрүлгези үндүрүлгөргө арналыг болганымыз ол дээрге бистиң амыл-даа келген-дир.

Ленинниң улуг херэениң уламчылачы эш Сталин тогузунч чаа дүрүлгөзүгө чогаалдык өзү-биле сайырадып, байдык турар Ленинниң өлүм чок өөрдүн болза, шийтел хөгжүдүлгөзүң дүрүмнүн болган першенилдерин ажалдык турар болган кийи төрөлгөн шийтелгенин шийтешкенин буржуа коммунист дүрүлгөзүң турар күчүлүк чаартыкчы күш болуп. Бодуштуң, шийтелгенин хообулдарың дугайында эртем болуп, дарыларын болган мөлчүлүктүн массаларың революцияның дугайында эртем болуп, бүгү чурттарга социализмниң тилелгенин дугайында эртем болуп, коммунист шийтелгенин тудушкунуң дугайында эртем болуп — марксизм-ленинизмниң эртемнениң бүгү улуг ужул-дузаны бистиң үевиште ышак ынчаар каян-даа илереп көзүлбөз.

Ленинизм орустун болган бүгү делегейниң культуразының дээди чедишини. Бүгү делегейниң төгүзүндө, бүгү чурттарда революстун болган хосталган шийтешкенин төгүзүндө, марксизм өөрдүңгө хөгжүдүлгөзүң чаа үе Ленинниң ады-биле холбашкан.

Ленинниң ажал-чорудулганы капитализмниң хөгжүдүлгөзүң чаа төгүлгөзүң — империализмниң үезинде калбарып турган. Ленинниң төрөөн чурту болза, империализмниң бүгү чорудулганын пунтуларын бекдир турган Россия болган.

Ленинизм бодунун тыштып келгенин эң-не баштайгы үезинде эгелешсе бүгү делегей характерли болу берген. Ленинизм — бүгү чурттарны ажалың болган коммунист партияларының интернационалды өөрдүн болуп.

Ленинизм болза, II Интернационалды партияларын тудуп чыгыс оппортунизм-биле элпеш чок принципальдык демиселге, догматизмге болган үжүк сүрөрдөге удул демиселге өскөн болган болышкан.

Ленин бодунун политиктиң ажал-чорудулганын эгезинде-ле марксизмниң революстун угаан-бодалын өзүгөрүлгөн марксизм теорияны чогаалдык өзү-биле сайырадып сорулганы орустун социал-демократтарын мурнуна иди үндүргөн.

Ленинниң бизниси болза: «Бистер Марксист теорияны мырманы бүрүн бүткөн болган хол дээд болган теория деп чер-ле көрбөй турар бис: харын бир эвес социалист амыдыралдан хол жудал калган деп бодарлар болза, олар оон ылай бүгү угаарышымдыр ужул-дүр эртемниң чүгө эң чутула үндүрүлгөн ол теория салган деп чүгөге бистер бүзүрөөн бис. Эң ылаңгы орустун социалисттер Марксист теорияны боттары болбаардыр ажалдары эргөжөчү чутула деп боду турар бис, чүгө дээр-ле ол теория чүгө удулганын шийти байдалдарын берип турар, ол байдалдары эң ылаңгыда Англияга Францияда-зындан бир өскө, Францияга Германияга-зындан бир өскө, Германияга Россияда-зындан бир өскө ажалдан болуп» (Чогаалдар, 4-ку үндүрүлгө, т. 4 арын 191—192).

Эртемниң улуг корифеи Ленин марксизмниң өөрдүн чогаалдык өзү-биле сайыраткан болган оу чаа дээди чадага өдүрүп үндүргөн. «... Ленинизм марксизмниң оон ылайгы хөгжүлгөзүң, пролетариаттың аңгы демиселинде чаа байдалдарында марксизм болза, империализмниң болган пролетар революцияларының үезинде марксизмни, чериниң алды кезээниң бирээниң социализм тилелгенин үезинде марксизм болуп турар» (ВКП(б) төгүзү. Допчу курс», арын 413).

Марксизмниң эртемине Ленинниң кийрген чаа чүтүлгени эш Сталин бодунун ажалдарына байланып болган хөгжүлгөн Ленинниң марксизмниң гениалдык теористин, пролетар революцияны шийткерин, кайтамчытык стратег, ажалдык чондарың хей миллөөн массаларың организачы болган башынчысы деп көргүскөн. Эш Сталин марксизм-ленинизмни чогаалдык характер, оң бүгү-делегей ужул-дузанын оула күштүү-биле демделеп шийган. Эш Сталинниң ажалдарына марксизм-ленинизм оон ылайгы хөгжүлгөдөн алган.

Большевиктерин партияны Ленин — Сталинниң партияны бодунун бүгү төгүлгө сорулганын үнелетип болган күтүлгө турар аралык болганы чүгө дээрге, хамыктың мурнуна партия

марксизм-ленинизмниң теориязын шийткөдүп алганында, ол теорияны делегейни чаартып турар бодунун бүгү революстун ажал-чорудулганына өскерилге чокка удуртулга болдуруп келгенинде болган удуртулга болдуруп турарында болуп.

В. И. Ленинниң Чогаалдарының дөрт дугаар үндүрүлгези мооң мурнуна үндүрүлгөдөгү-биле демиселдөргө, элөөн долу кемээлди болуп турар. Чогаалдарда бир-ле дугаарында партия үндүрүлгө турар 500 ажал документилер иди киргиткен. В. И. Ленинниң Чогаалдарының бир дугаар үндүрүлгези 20 томнарда (26 дептерлер); ийиш дугаар үндүрүлгөдөгү 30 томнарда тургустунган турган. Ынчаарга дөрт дугаар үндүрүлгези 35 томнарда тургустунган.

Белеткел ажалдары болуп: «Империализм дугайында тетрадытар», «Философтун тетрадытары», «Аграр айтырыг дугайында тетрадытар», «Марксизм күрүне дугайында» деп ажалдар Чогаалдарының дөрт дугаар үндүрүлгезине кирбөөн болган оларны тускай дептерлер кылдыр үндүрер деп турар.

Эш Сталинниң 1923 чылда партияның ТК-ның мурундан үндүргөн кыргынымыз Ленинниң чагаалары хынамчылы-биле чыгып, оларын партиянык болган улустун эдилели болдуруп дээр дугайында берген айтышкынын дөрт дугаар үндүрүлгөге элөөн долу-биле боттандырган.

Большевик партиянык төгүзүңүң баштайгы чадазынга хамаарып турар болган 1893 чылдан 1912 чылга чедир үеини шийткен Ленинниң бизниси ажалдары Чогаалдарының баштайгы он чеди томнарында кирип турар. Чаа хевирлиг партияны, большевик партияны тургузар дээш Ленинниң чорудуп турган улуг демиселин оларда илередип көргүстүнгөн.

Марксизмден чайлап ойланнарга удул, орустун болган бүгү делегейниң ажалын шийтешкенин хөрөөлгөзүң деп оппортунизмниң маңды-даа хевирлеринде удул чорудуп турган демиселге Ленин большевик партиянык идеология, организастык тактикасы болган теоретиктиң үндүрүлгөзүң ажалдан кылган. Партияны тургузар дээш демиселге Ленинниң шийткел өөреникчи болган чокк сораптыгы эш Сталин болуп турган.

«Улустун өңдүктери» деп чүл, база олар социал-демократтарга удул канчаар чаалакы турарларал?», «Народниңтериниң экономун утка-шырагы болган оу дээри Струвениң дептеринде шүгүмчүлгөзүң», (Чогаалдар, том 1) «Россияда капитализмниң хөгжүдүлгөзүң» (том 3) болган өскө-даа кайтамчытык ажалдарына Ленин народниңтериниң бие буржуазтык идеологияны идея талазы-биле чылап шийткен болган «Ажалдык чыгарыш кылдыр сойгалап илереткен».

Ажалчыныарың болган тараачыныарың хаан чазакты, помещиктерин болган буржуазияны дүжүрениң хол чепсээ болуп революстун идеяны Ленин бежен ажал чылдарың мурнуна эвилелениң бир-ле дугаарында депшиди үндүргөн болган бүгү делегейниң ажалдык шийтешкенин авантюризм болуп орустун ажалдык аңгызың бүгү төгүлгө ролон өттүр көрүп айткан. Ленинниң бизниси болза: «... Бүгү демократтык элементтериниң багына көдүрүп үнгөн орус ажалдык (бүгү чурттарнык) пролетариаттык-биле чергелештир) ажалдык политикти демиселниң дөрт ору-биле тилелгелги коммунист революцияга алпар» (том 1, арын 282).

Россияга марксизм революстун партияны тургузар херезе кол, шийттирлгөчү везеню болза, Ленинниң организастааны ниити орустун ажалдык эвес болган деп солуну болган болган ол «Искра» деп солуну Ленинниң эң-не чутула дугаа хей ажалдарын парлап үндүрүп турганы болуп. Россиянык медресди пролетариаттын шуптузу «Искраның» талазында турган.

«Чүгү кылырал?» деп (том 5) суралгы дептеринге Ленин марксизм партия идеология үндүрүлгөзүң ажалдан кылган болган марксизм партия дээрге, ажалдын шийтешкенин социализм-биле катыштырганы ол болуп деп чүвени көргүзүп турар марксизм үндүрүлгө байдалды чайынаандыр үндүлгөзүң. Ленин марксизмниң теориянык болган ажалдык шийтешкенин удултур күжү болуп пролетар партиянык ужул-дузанын бекдир-биле көдүрүп үндүрүлгө Ленин «мурнакы демиселниң ролон чүгө мурнакы теорияга удултурган партия күсөдүн шыдаар» деп Ленин көргүскөн. (Том 5, арын 342).

Ленин марксизмниң төгүзүңдө бир-ле дугаарында оппортунизмниң идеяды дээди-дээр илереткен. Ажалдын шийтешкенин ала-чагаарланың мурнуна согурушпаан, социалист медресди ролон кудулатышпаан «эмомистер» болза, оң-биле ажалдык шийтешкенин буржуазтык идеологияга чыгарып турардыр деп чүвени Ленин көргүскөн.

Чаа хевирлиг партияны тургустушпаан Ленин «бир базым буржуагар, ийи базым аткаар» (том 7) деп бодунун дептеринге большевикниң организастык принциптерин ажалдан кылган, пролетариат удултур организастык

болуп, ол чокка пролетар диктатуразы дээш демиселге тилел шийтешкел пролетариаттын холунда хол чепсээ болуп партия дугайында өөрдүн тургустунган.

Дайынчы революстун пролетар партияны тургузарыга удул демисел Ленин меньшевиктерниң оппортунизм Ленин сойгалап илередип, чылап шийткен. Ленинниң «Бир базым буржуагар, ийи базым аткаар» деп дептери большевик партиянык организастык белеткел болган.

Партия дугайында Ленинниң өөрдүн эш Сталин камгалап турган болган хөгжүлүп турган. «Кутасиден чагаалар» деп ийи чагааларына, «Партияны чорудулгөзүң дугайында допчу» деп суралгы брошюрына, «Социал-Демократ харымы» деп чүтүлгө эш Сталин ажалдын шийтешкенин социалист медресди улуг ужул-дузаның дугайында Ленинниң идеяларын үндүлгөзүң, хөгжүлүп турган болган ажалдын аңгыны тилелгезинге революстун партиянык шийттирлгө ролон көргүзүп турган. «Пролетариаттың партияны» деп чүтүлгө эш Сталин большевикниң организастык принциптерин камгалап турган.

«Демократтык революцияга социал-демократтык ийи тактикалары» (том 9) деп төгүлгө дептеринге Ленин 1905—1907 чылдарың революциянык меньшевиктерниң оппортунизм тактикасына чылап согушкунуң шүгүмчүлгөдө таарыштырган болган большевик тактиканы гениалдык үндүлгөзүң берген. Ленинниң дептеринде шийткен кол тактикалыг байдалдар болза, буржуа демократтык революцияга пролетар гегемониянык идеяны, пролетариат буржуа демократтык революцияны баштайгы чурт болган болуп-даа ужулгө, пролетариат, тараачыны бодунга эдирлп ап болуп болган болуп-даа ужулгө дээр дугайында идея болуп.

Маркстың өөрдүн дайынчышаан Ленин буржуа-демократтык революцияны социалист революцияга хөгжүлүп кирерини теорияны ажалдан кылган. Ленин марксизмни социалист революциянык чаа теорияны-биле байланып болган большевик партиянык революстун тактиказың үндүрүлгөзүң салган, ол тактиканы дузалачымыз-биле бистиң чуртувустун пролетариатты капитализмни ажал тилгезин.

Ленинниң «Демократтык революцияга социал-демократтык ийи тактикалары» деп дептери большевик партиянык политикти белеткел болган.

Революцияда Ленинниң стратегияны болган тактиканы эш Сталин шийттирди-биле камгалап турган болган боттандырып турган. Сталинниң 1905—1907 чылдарда бизниси ажалдарында пролетариатты гегемониянык Ленинниң идеяны, хаан чазакты дүжүрениң болган демократтык республиканы чаалап алырыңың эргөжөчү чутула чепсээ болуп чепсегити тура-халымымын, идеянык бүгү талаалыг үндүрүлгөзүң берип турар.

Большевик партиянык теоретикти белеткел болза, Ленинниң «Материализм болган эмпириокритицизм» деп классикти ажалы болган (том 14). Ленинниң бо чогаалы — марксизм философияны дайынчынарыга удул чүтүлгө, элпеш чок демиселди чайынаандыр үлгөри партиянык дайынчы большевик болуп чорунуң үлгөри. «Материализм болган эмпириокритицизм» деп дептери Ленин марксизм философияны кол айтырыларын айткан болган хөгжүлгөн. Энгелстун мурээниңде «Материализм болган эмпириокритицизм» деп дептериниң үнгөниң чедир үеини ийи-тинде эртемниң болган хамыктың мурнуна естествознание тып алган бүгү чутула болган боттун чүтүлгөзүң диалектиг материализмниң позицияны-биле Ленин байланып. Марксизмниң теоретикти үндүрүлгө камгалап алырыңа эш Сталинниң «Анархизм бе, азы сойгалам бе?» деп классикти ажалы канчаар-даа аажок улуг ужул-дузаны болган.

Ленин дык хей ажалдарына орустун бир дугаар революциянык дүжүлгөзүң байланып болган оон дүжүлгөзүңдөн үнүп турар чүтүлгөзүң тайылдырлап турар. Ленин орус революциянык бүгү делегейге улуг ужул-дузаны болган орус пролетариаттык мадырагы демиселин илередип бийли турар. Буржуазиянык талазын шийткен кирген меньшевиктерни сойгалап илеретпешпаан, Ленинниң айткан турганы болза, бир тээ пролетариат бодунун гегемониянык идеяны медресди бийли болган амыдыралга боттандыра болза, чүгө ыначаар-даа революстун болуп.

Ленинниң бизниси болза: «Ол сорулганы медресди билген пролетариат — куду данышкыга удул тура-халаач кул олду. Бодунун аңгызын гегемониянык идеяны медресди билбей, азы ол идеядан ойлалп турар пролетариат бодунун байдалын билбей турар кул олду; ол болза, — дээр дээр-ле кулдан шыкыны дүжүр өзгөргө дээш эвес, а бодунун байдалын экинжиде дээш демиселди турар кулду» (том 17, арын 201).

Реакцияны үезинде Ленинниң Чогаалдарында чаа тилелгелги революциянык чайлап чок болурун хань бүзү-

редил сийткен. «Бистиң партиямыз ам берге хүнерни чуртпап эририп турар, ыңдыг болза-даа, пролетариаттың тилелтирбеси ышак ол база тилелтирбес» деп Ленин бизниси (том 16, арын 328).

Дөрт дугаар үндүрүлгөзүң баштайгы он чеди томнарында Ленинниң Чогаалдарына мынчага чедир үнелбей келген дык хей саныг ажалдарын кийрген. Оларны иштиде «Рыноктар дугайында» деп адап турар айтырыңың талазы-биле» (1893 ч.) деп илеткел. «Бистиң сорулгаларымыз болган ажалдык депутаттарың Совети» (1905 ч.) деп чүтүлгө болган оон-даа өскө улуг ажалдыкы бар.

Ленинниң Чогаалдарында бир-ле дугаарында партиянык «Пролетариаттың демисели» (том 9) деп ренцияны эң чутула ужул-дузаны болуп турар. Ленин эш Сталинниң «Социал-Демократ харымы» деп чүтүлгө бекдир үнелгө бо ренциянык берген. Социалист медресди ала-чагаар ажалдын шийтешкенин кийрер дугайында эш Сталинниң кайтамчытык-биле тайылдырлаан Ленин бо ренциянык демделгезин.

Бир-ле дугаарында партиянык дык хей документилер Ленинниң узулгачыларга, троцкистерге, кайтамчытыкларга болган өмзөркичелерге, база оларга дузалып турган герман социал-демократияны баштайгыларына удул демиселди чырдып турар.

Большевиктерин Ленин биле Сталинниң удулгачымыз-биле чаа хевирлиг партияны тургузар дээш демисел чайың нанчак тилелге-биле—1912 чылда Прага конференциянык большевик партияны тускай хевирлиг тургустуңа-биле доозулган. Большевик партияны тургустун болган хевирлиг чорук Россиянык болган бүгү делегейниң ажалдын шийтешкенин улуг болушкун болган.

В. И. Ленинниң пролетар диктатуразын тургузар дээш большевик партияны чорудуп турган демисел чырдып турар ажалдары (1912—1917 чылдарда) Чогаалдарың 18—26 томнарында кирип турар.

Ажалдын шийтешкенин революстун көдүрүлгөзүң чылдарында Ленин биле Сталин массалык пролетар партиянык бийлиг фундаментин салганын Ленин биле Сталинниң тургустуңа «Правда» Россиянык пролетариаттың хей нуруузу бодун долгаандыр катыштырган.

Чаа революстун көдүрүлгөзүң чылдарына хамаарып турар документилер «Правда» солуну. IV Күрүнө дузалыңа солгуду кампанияны, думалык большевик фракцияны Ленин биле Сталинниң кады удултурган көргүзүп турар. Ленин эш Сталинниң ажал-чорудулганын, оң чылааларың болган чүтүлгөзүң бүрүн-биле чүтүлгөзүң күлүп ал турган. Думда большевик депутаттарың программаны айттып турар эң-не чутула документ — Петербург үлгүлүктериниң бодунун үлгүлүк депутаттыңа чыгыс» деп эш Сталинниң бизниси ажалын күлүп алган оу «Социал-Демократ» деп солунун типографиянык чорудура, аңаа Ленинниң демделген бизниси болза: «Ылаыла э т и д е р! Хирлендирбес. Бо документини шыгалап аялары терги ин чутула. Бо чыгыс солунун көскү черинге улуг үжүлгө-биле дорзан парлап үндүргөн Ленин «Правданың» редакциянык чоруткан чагаалы-биле дагып турган. Ленинниң 1912 чылдык ноябрь болган декабрь айларда бизниси эш Сталинниң адынга чоруткан ийи чагааларын дөрт дугаар үндүрүлгө парлап үндүргөн (том 18). IV Күрүнө думазында большевик фракцияны ажал чорудулганын дугайында, база «Правда» солунун ажалдык дугайында тодарай айтышкыныары Ленин ол чагааларына берген.

Ленин биле Сталинниң национал айтырыг талазы-биле гениалдык ажалдык бүгү делегейниң кыргында революстун болган национал-хосталгалык шийтешкенин үнелет чепсээ ужул-дузаны болуп турар. Ленинниң «Национал айтырыг дугайында» талазы-биле шүгүмчүлгөдө демделген болган «Боттары тускайларына» чедир националларын эргезиң дугайында» (том 20) деп ажалдарында, база эш Сталинниң «Марксизм болган национал айтырыг» деп ажалында большевик партия национал айтырыг талазы-биле эртем өзүлгө-биле үндүлгөзүң революстун программаны алган Ленин эш Сталинниң ажалын бекдир-биле үнелет көргөн: «С-д-ның национал программаның үндүрүлгөзүң ээтуге теоретикти марксизм интертурга» чыгарыңа турган. (Чүтүлгө мурнуна думда Сталинниң чүтүлгө кирип турар.)» (том 19, арын 488).

Делегейниң империалист дайыннык чылдарында бодунун ажалдарына Ленин национал-колониал айтырыг империализм дүжүр дугайында айтырыг-биле холбаштырып турган.

Марксизмниң иштиден Ленин биле дугаарында империализм болза, капитализмниң үстү болган сөөлү чадазы болу берген оон хамчыын болган оон чылап чок өлүрүнү чыдаганымыз илереткен. «Империализм капитализмниң үстү чадазы болуп» (том 22). Европанык Катышкан Штаттарың дозулун дугайында (том 21). «Пролетар революциянык шериг программасы» болган өскө-даа классикти ажалдарына Ленин капитализм бодунун хөгжүлгөзүң монополист чадазыга чегеш, чаа ниятле-экономиканы формациянык социализмге шийткелге бүгү-ле байдалдары белеткенин көргүскөн. «Империализм — социалист революциянык бүдүзү-дүр...» деп Ленин бизниси. (том 22, арын 175).

Империализмниң кол-кол чорудулгөзүң анализтешпаан, Ленин империализмниң үезинде капитализмниң хөгжүлгөзүң бир десен эвес болурун дүрүмүн ажалган. Ол дүрүмү барымдалаш Ленин баштай тускай алдыңа чыгыс чуртка социализм тилелгенин бодуларың дугайында, база бүгү чурттарга хары-уга социализм тилелгенин бодуларың дугайында гениалдык үндүлгөзүң кылган. Ынчагыш Ленин социалист революциянык бүрүн бүткел чаа теорияны тургустун. Бо теория-биле чепселгелген большевик партия ажалдык чон массалары хаан чазакты дүжүреник, помещиктерин болган буржуазиянык эрге-чагырганы узулгачы кылырыңа эгелген. Ленинниң улуг херэени гениалдык уламчылачы эш Сталинниң удулгачымыз-биле большевик партия бистиң улугу-вусту социализмни тилелгезинге эгелгезин.

Делегейниң империалист дайыннык үезинде Ленин II Интернационалды баштайгыларына — пролетариаттың өскерликчелерине оула күштүү-биле илелен турган, социал-шовинисттерин буржуа-бүгү чоруктары, оларын империалист буржуазиянык талазы-биле шийткен кире бергенин, оларын үлгөчү империалист дайыннык детик турарын илередип турган. Оппортунизм ажалдын шийтешкенин иштиде агышкыны кылдыр ам көрүп бол, бас деп Ленин айттып турган. «Бо (оппортунизм) ам ажалдын шийтешкенин иштиде буржуазиянык организастык чепсээ апарган» (том 35, арын 152).

Оппортунизм-биле кам-хайра чон болган элпеш чок демиселге, база буржуазияга удул дидим болган шийттирлгө демиселге чаа хевирлиг революстун партияларнык бийлиг фундаментин салышпаан, бүгү делегейник пролетариаттың улуг баштайгысы чөөн интервенционисттерин өзөөн тургусту-биле болган шийткелге-биле канчаар сырыг катыштырып турганы Ленин ажалдык көргүзүп турарлар.

Ленин чөптү болган чөптү эвес дайыннар дугайында өөрдүн тургусту-биле, капитализмниң дарыялардан хосталды дээш, империалист дайыннык хамыктың дайыннык шийткел, ол империалист дайындан уштулуп үер дээш оларнык ниити демиселге Ленин партияларнык болган дарыларын улустерниң сорулгаларын тайылдырлап турган.

1914 чылда Ленин «Великороссарнык национал чоргаларың шийткел дугайында» деп кайтамчытык чүтүлгө бизниси. Патриотизмни большевиктер болган орустун мурнакы пролетариаттары канчаар билип турарың дугайында хань тайылдырлады Ленин ол ажалыңа берген. Медресди орус пролетариаттың национал чоргаларың шийткелге сатыл-бодалы өскөлгөн эвес болуп деп Ленин айттып турган. «Великороссарнык национал чоргаларың шийткелге эрге-ажыкы (хоозун билдир-биле эвес) великорустун пролетариаттарың база бүгү өскөнери социалист эрге-ажыкы бүгү чүтүлгөзүң турар. Орус улус «Хостала болган социализм дээш демиселди улуг үлгөрдөргө» берген-биле, орустун ажалдын аңгызы «массаларны күчүлүк революстун партияны» тургустуңа-биле чоргаларың болуп деп Ленин бизниси (том 21, арын 87).

1917 чылдын февралдык октябрьге чедир үеин иштиде Ленин биле Сталин партияны болган ажалдын аңгыны империалист буржуазиянык эрге-чагырганы дүжүреник белеткен турган. Ол эск айларда чүтлө Россияны улустарың салым-чаяаны шийттирлгө турган эск харын бүгү кийи төрөлгөниң салым-чаяанын база шийттирлгө турган. Ленинниң чүтүлгө болган чугаалар, оң чылаптың кийттирлгө партияны болган ажалдын аңгыны тилелгелги пролетар революциянык сорул кийрип турган.

Суралгы Апрель тезистеринге (том 24) Ленин буржуа-демократтык революциядан социалист революцияны шийттир дээш партиянык демиселни гениалдык планга айттып бизниси. Орустун ажалдын аңгызын революстун чогаалды тура-соруу-биле төрүтүңгөн Советтерни пролетар диктатуразың хевир болуп деп Ленинниң ажалдын амыдышкыны бүгү төгүлгө ужул-дузаны болуп турар. Чаа төгүлгө улуг советтерни республиканы болза, ниятледеди политикти организастыңың эң дээр хевир болуп деп Ленин көргүскөн.

Помещиктерин болган буржуазиянык чайлап чок өлүмүн кыдыңга чедирп келген турган чурту ол өлүмдө.

база оу даштыгы империалисттерин кулданышыңдан камгалап алыр ага чүгө социалист революциянык тилелгенин болган пролетар диктатуразын тургустуңаның түңнелинде болдунар деп Ленин көргөн. «Кызылп турар ажалдык болган оң-биле канчаар демисел-жери» деп ажалыңа социализмге байланып чыгаш буржуагар чоруп болбас деп Ленин бизниси.

Большевик партия улусту тилелгелги социалист революцияны көдүрүп үндүрүш чурту камгалап алган.

«Күрүнө болган революция» (том 25), «Большевиктер күрүнө эрге-чагырганы тудуп шыдаар бе?» (том 26) деп классикти ажалдарына Ленин пролетар диктатуразын теориянык бүгү талаалары-биле ажалдан кылган. Күрүнө дугайында марксизм өөрдүн, оу оппортунисттерин хажыдышыңарыңдан камгалашыаан, Ленин пролетар диктатуразын дугайында айты

Социализмнің идепкейлиг тургузукчуларының каадырлары өзүп турар

Румынияның Бухарест хоорайында «Быйык тайбың дээш, улус демократиясы дээш!» деп солунуң ээлчеглиг дугаары үнген.

«Улус демократиясының журттарының чаа интеллигенциясы» деп мурнуку чүүүндө Польша, Чехословакия, Венгрия, Румыния, Болгария, Албания улус-биле тудуш үзүлбөс харылдаалыг, экономиканы, культураны бурундарладып шыдаар чаа интеллигенцияны өстүрүп болгаш кижиздер талазы-биле дыза улуг ажилдары кылып турарын айтып турар. Интеллигенция белеткелин капиталисттиг журттар каян-даа көрүп көрбөз темпи-биле чорудуп турар; оңу оңу организастыг, планыг өзү-биле чорудуп турар болгаш экономиканы, культураның хөгжүдүзүндө улуг планынча, социализмнің үндөзүнүн тургузар сорулгага чагырткан. Европада улус демократиясының бүгү журттарында дээди өөредилге черлеринин болгаш сургууларын саны дына өскөн, университеттериниң аңгы шынары өскөрүлгөн. Польшага дайын мурнунда 29 дээди өөредилге черлери, 45 муң сургуулар турган, ыңчаарга 1950 чылда 72 дээди өөредилге черлери, 118 муң сургуулар бар болуп турар. Польшаның дээди өөредилге чериниң сургууларын 38 хуузу ажилчыларны, тараачыларны аяк-төлү болуп турар. Чехословакияга 1938 чылда 9 дээди өөредилге чери болгаш аңаа 20 муң хире сургуулар өөренип турган болза, 1950 чылда 24 дээди өөредилге черинде 39 муң хире сургуулар өөренип турган. Болгарияга дайын мурнунда 15 муң сургуулар өөренип турган болза, ам олар 40 муң ашкан, Румынияга 26 муң турганында 53 муң чедир өскөн. Венгрияда бо сөөлгү ийн чылда сургууларын саны 10 муңга уматкан. Ийн чыл мурнунда Венгрияның дээди өөредилге черлеринге ажилчыларны, тараачыларны аяк-төлү болуп турар. Венгрияда бо сөөлгү ийн чылда сургууларын саны 10 муңга уматкан. Ийн чыл мурнунда Венгрияның дээди өөредилге черлеринге ажилчыларны, тараачыларны аяк-төлү болуп турар. Венгрияда бо сөөлгү ийн чылда сургууларын саны 10 муңга уматкан. Ийн чыл мурнунда Венгрияның дээди өөредилге черлеринге ажилчыларны, тараачыларны аяк-төлү болуп турар.

Албанияга дээди өөредилге чери чок турган, 1946 чылда ында башкы институт ачылган, техниктиг ортукмак эртемди өөредилге черлери элээн хөй тургустунган. Улус демократиясының журттарының дыка хөй эрги интеллигенциясы улустуң эрге чагыргазын дегинип турар. Улустуң эрге чагыргазы, ажилчы аңгының партиязы ак-сеткилдиг ажилдап турар эрги интеллигенцияны күш-ажылын, билин бедни-биле үнелеп көрүп, олар чаа төрүтүп турар интеллигенция-биле найралдык өг-бүлө болуп катышсын дээш оралдап турар. Солунуң бир дугаар арнында Тайбың Пактызы дээш кампанияны чоруп турарының дугайында медалдарын чарлаан. Баштайгы түңнелдер-ле ол кампания улам-на хөй-хөй журттары хаара тудуп турарын болгаш Тайбың Пактызы чарар дугайында Кыйгырыгынын ааанга он-он миллион чаа кижилер ат салып турарын херечилеп турар. Майның 25-те Кыдатта Кыйгырыгынын ааанга 234 миллион кижиге, Польшада—18 миллион аяк кижиге ат салган. Италияда, Францияда, Англияда, Чехословакияда болгаш өске-даа журттарда кампания улам-на калбарып турар.

И. В. Сталинниң Чогаалдарының 13 дугаар томунун дугайында М. Митинниң улуг чүүлүн солунга парлаан. И. В. Сталинниң Чогаалдарының ээлчеглиг он үш дугаар томун СССР-ге парлаан чорук ВКП(б)-ниң болгаш бүгү коммунисттиг, база ажилчы партиаларының идея-политиктиг амыдыралына улуг болушкун болуп. Ол чүүлде И. В. Сталинниң ол томда кирген жол чогаалдарының утка-шынарын тодаргай көргүскөн болгаш делегейниң коммунисттиг шимчээшкенине оларның улуг ужурудузының калбак характеристиказын берген. Францияның коммунисттиг партиязының ТН-ның кежигүчү Жорж Коньонун «Барың социалисттик өскөрүлүкчелерге

Барың Германияда болгаш Барың Берлинде улустуң саналын алып чорук чоруп турар

БЕРЛИН. Барың Берлинде болгаш Барың Германияның журттачыларының хөй кезин хун-бүрү-ле катал боо-чөпсөглөшкенине уду, 1951 чылда Германия-биле тайбыңың керээзин чарары дээш бадылап турар. Барың Берлинде катал боо-чөпсөглөшкенине уду 9767 кижиге бадылаан.

Улустуң саналын алып чорук Германияның демократтыг республикасында чедикшииниң эртерген чорук Барың Германияда улустуң саналын алып чорутуңуң моон сонгаар калбаргырыга улуг идиглиг болган. Соңгу Рейн Вестфалыга улустуң саналын алып чорукка 1117 кижиге кирешкен, оларның 1078 кижиге катал боо-чөпсөглөшкенине удулган; кудуку

удур, ажилчы аңгының чаңгыс экинчиси деп чүүлүнде француз барың социалисттик баштыңчыларының өскөрүлүкчелери ажил-чорудулгазын сойгалап илереди, гитлерки эжелелдиң мурнунда болгаш Францияны хостаан соонда француз улустуң эрге-ажыныга олар каянчаар өскөрүлүкчелер болуп турганын тодаргай чиктер-биле көргүскөн.

Жорж Коньонун бижип турары болза: «Вистиг чорувууска социал болгаш экономика талазы-биле радикалдыг демократтыг чаартылгалары кылбааны, ажилчы чон капиталисттик дарлалда ам-даа турары, ыңчаарга национал орулгалың үчүндө ажил төлөвири бо сөөлгү дөрт чылдың иштинде үргүлчү кудулап турары, чуртту реакциянерлер, дайын кырыкчылары чагырып башкарып турары, Вьетнамда агрессия дайын чеже-даа адалалдык, чөптүг эвес болуп турза-даа үргүлчүлөп турары—ол бүтүңчү кемирүүзү чүвүн-даа мурнунда барың социалисттик удуртукчуларына энаажыр».

«Америк амыдыралдың үлегерин» барың социалисттик баштыңчылардан өскө кым-даа ыңчаар мактавайт турар. Оларның хоп-мегечи хуудусуңагы «Польша» АКШ-ты «хостуң тайбыңың баштыңчысы» деп чаапшалап бижип турар. Боттарының баштыңчыларының чөлшээрели-биле социалисттик партиязының кежигүнери француз чазактың министрлери фашист Франкоуң чазанга Францияның элчин черин катал тургузуп, ынаар чорударын негеп турарлар. Полиция министриниң оралакчызы барың социалист Эжен Тома испан республиканың Алжирниң мурнуу чүгүндө турар албадалдыг ажил лагеринге шөлүп чорудупкан.

Англияның лейбористериниң соон дарый француз барың социалисттик фашист Титонуң бодуңуң «партиязы-биле» депшилетели партиалар, чүңүң-даа мурнунда социалисттик партиалар аразыңга ханы найралдык харылдааларны тургузар дээн саналына чөпсүңүп харылдаанар. Югославияның өскөрүлүкчелери Моше Пьядага баштапкан «парламент» төлөөлери Паркина келирге барың социалисттер улуг өөрүшкү-биле хүлээп алганар. Кэяның чазанда киржиң турар барың социалисттер дайын кысыкчызы Титога боо-чөпсөк бээриниң кан чаар-даа аажок талаакчылары болуп турарлар.

Барың социалисттик баштыңчылар коммунисттерге болгаш тайбың талаакчыларына удуур шаажыналдыг чоруктары баштап турарлар. Францияга профивилдериниң Бүгү-делегей калыкчыларының, херээженнериниң, аны яктарын, тайбың талаакчыларының бүгү-делегей организацияларының ажил-чорудулгазын хоругдап турар фашисттик хообулдарын хүлээп алырын олар хандырганар.

Жорж Коньонун бижип турары: «Ажилчы социалисттерге оларның барың социалисттик баштыңчыларының бүгү ажил-чорудулгазы империалисттик агрессорларга болгаш фашист де Голлеге бараан болуп турар чүве болганда канчаар-даа аажок улуг буруудайды акты болуп деп чүвени коммунисттер шыдамкай, акы-дүңма өзү-биле көргүзүп тайылырлар турар. Француз коммунисттер ажилчы социалисттерни дайында, национал дарлалда, фашисттик реакцияга болгаш аш-чутка удуур ажилчы аңгыны, бүгү улустуң демиселинге хаара тудар дээш улуг күштерни кирип турар».

Италияның коммунисттик партиязының ТН-ның кежигүчү Лунджи Амадезиниң «Италияның чер-чер чагыргаларының соңгудаларының түңнелинге» деп чүүлүн парлаан. Реакцияның катды-даа канжарлаашкыны, чазак чериниң башыкчыны турза-даа «коммунисттик болгаш социалисттик партиалары долгандыр катышкан улус блогунуң күштери 1948 чылдың апрель 18-те болган парламент соңгудаларында алган бадылаашкыны

Саксонияда болгаш Шлезвигде—Гольштейнде саналын айттыр» 4145 кижиге дөң 4061 кижиге катал боо-чөпсөглөшкенине уду болган. Полицияның күштүг иштеп сүрүшкүңү болуп турза-даа, улустуң саналын айттырлыкта Баварияда чедикшииниң-биле үргүлчүлөп турар. Баварияда сөөлгү хүнерде улустуң саналын айттырлыгына 2140 журттакчылар киришкен. Оларның 2056-зы катал боо-чөпсөглөшкенине уду болгаш тайбыңың керээзи дээш бадылаан.

Барың Германияның журттакчылары катал боо-чөпсөглөшкениге, Барың Германияда америк шериниң, интервенцияныга удур бадылап турар. (СЭТА).

Кореяда болушкуннар

Улустуң армиязының Кол командалалының дыңнады

ПХЕНЬЯН. Кореяның улус-демократтыг республиказының Улустуң армиязының кол командалалының июнь 18-те дыңнатканы болза, Кореяның Улустуң армиязының кезектери кыдат эки-турачыларның сырый деткимчези-биле америк-англи интервентилерниң болгаш лисыңмаачы шериглерниң калчаалыг атакаларын 36 параллельдиң соңгу талазынга чедикшииниң ойтур шаварын үргүлчүлөп турар.

Улустуң армиязының эрик кыдыгының замгалалының кезектери, чөөн талакы эрикте дайылдап чоруп турар кезектер, Чхонжиниң порттуң

Кореяның улусу фронтуга дузалап турар

ПХЕНЬЯН. Июнь 25-те корей улустуң америк империалисттерге болгаш оларның лисыңмаачы дузалакчыларына удуур дайынының бир чыл ою болур. Хосталгага ына шылдык корей улус бодуңуң Төрөөн чуртуңуң хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш, демиселиниң бир чыл оюнга мораль-политик талазы-биле чаңгыс эп-сеткилдиг үеде ужурашпай турар. Аар-берге шылталдык чылы, корей улустуң баштыңчызы Ним Ир Сенни болгаш Улустуң чазан долгандыр улусту улам сырый катыштырган.

Кореяның бүгү улустары ам бо үеде чаңгыс-ла тиелелте деп сагыш-сеткилдиг чуртап турар. Заводтарда, фабрикаларда болгаш рудниктерде ажилдап турар ажилчылар, албан-хаасчытар баштайгы чарты: чыл планын хуусаа бетинде херектелинге пландан дамбаар хөй про-

районунга дайының пароход чоруур черин сууңуң дүвүн оңгарлап хаыла-дыр 2 пароходтары болгаш бир эсминецти суг дүвүнчө дүжүрүп кирип-кеннер.

Улустуң армиязының дүне бомбалаар ужурашкунуң эң катыкмышкыны дүне Иночонда порт складтары болгаш кывар материалдарыг складтары, а ол ышкаш Иондынхонда америк аэродромну бомбалаан.

Июнь 18-те дайының самалеттары кедеп турган аңгы-аңгылар дайынының 6 самолеттарын алдара адып бадырган. (СЭТА).

дущиялары бээр деп турарлар. Республиканың тараачынары тараа культушаларының тарылгазын моон мурнуңда чылдарга бодаарга, оон дына мурнап дооскан болгаш ам дайының бир чыл оюнда ристиң ийн дугаар тарышкыны доозар деп улуг сорулгалыглар.

«Шуптузун фронтуга, шуптузун тинделгелге!» Бо лозунду каяа-да чораш дыйнап болуп болгаш көрүп болур. Улустуң армиязына самолеттар, танкалар болгаш өске-даа чөпсөглөлдери бүдүрүп үндүреринге чугула хөрөгити чылдызы республикада улуг патриотчу кодрүлүшкүн-биле эртип турар.

Фронтуга дузалакчы чедирери дээш деп шимчээшкнн бүгү корей улустуң массалыг патриотчу шимчээшкни болу берген. (СЭТА).

Пхеньяны америк самолёттар бомбалап турар

ПХЕНЬЯН. Америк самолёттар Пхеньяны районче он хун иштинде—эртен, кейзе болгаш дүне араатанзыг ужудушкунунары чорутканар. Дыка хөй саныг бомбалаашкылар-биле американнар хоорайны даштар, элезин болгаш демир толганчызы кылдыр үрөп каанар. Чүге өргөткөн болгаш бузулган бакыңарының артыңчылары ында-мында көстүп тургулаар. Пхеньяның журттакчылары шад-ла өргөткөн бакыңарың полвалдарында болгаш чер бакыңарда журттап турар. Шаң ол үрелген хоорайда кандыг-даа шериг объектилери чок деп чүве америк командалалга эки билдиргир. АКШ-тың демдектерлиг самолёттар ол хоорайже ужудушкуннар чорударын

үргүлчүлөп турар. Эртен 10 хонуктун иштинде Пхеньянге муң хире бомбаны ооктаан, ооң иштинде дыка хөй оожум частыр бомбалар бар. Тайбың журттакчыларың элээн каш бакыңары үрелген. Когараан ол хоорайның он-он уруулары, херээженнери, кырганыры өлгөн болгаш балыланган.

Дүне ол ышкаш бүргөгдө безин америк эжелекчилер бомбаларын көрүмчү чоруу-биле октап турар. Америка ужурашкунуң Пхеньянге ужудушкунунары генерал Риджуэрниң бодалы-биле Кореяны «уруу хоозун» чер кылып кааптар деп америк агрессорларның араатанзыг чоруун база катал көргүзүп турар. (СЭТА).

Пхеньяны араатанзыг өзү-биле база катал бомбалаан

ПХЕНЬЯН. Июнь 17-де америк агаар дээрбечилери Пхеньянге база катал халдаанар. Реактивтиг кыдыкчы самолёттарга чакырыгып алган 14 унар шивээлер хоорайже 700 чыгыс бомбалар октаан, оларның иштинде 50 оожум частыр бомбалар бар. Унар шивээлери чакырып чоран самолёттар журтталга бакыңарын адып боолал турганар.

Хоорайның кварталдарын кара ыш шыва-алы берген турган. Хоорайның аныз-бүрү районнарына оожум частыр бомба частышкынарының даажы хүн-

зедир дыңналып турган. Садонри, Мунсури, Кремприни хоорайларын заврталдарында болгаш оларның чоогунда черлерге америк өлүрүкчүлериң колундан 60 тайбың журттакчылар өлгөн, олар колдууңда-ла херээженнер-биле чаш уруулар болган. Он-он кижилер балык-латырган. Хоорайның 120 аякыг журтталга бакыңары буступ үрелген. (СЭТА).

Ийн совет кино-чуруктары үндүренин Карачиде хоругдааны КАРАЧИ. Карачи хоорайның хынакчы чөвүлели «Молодая гвардия» болгаш «Юность мира» деп совет кино-чуруктары үндүренин хоругдааны «Сивил эйд милитери газет» солун дыңнадып турар. (СЭТА).

Харысалгалыг редакторнун оралакчызы М. Л. ДЕЛЕГ.

ЭТИЛДИГ (КОРГУЛЧУННУГ) БЕНЗИН—ХОРАЛЫГ БУДУМЕЛ

Этилдиг бензин болза, карбиаторлуг шимчедикчилерге одалга кылдыр ажыгалтылып херектелинет. Частышкыныг турутуңу көдүренинге ол этилдиг суук чүүлден тургустунар.

Этилдиг суук чүүл болза, күштүг болгаш айымдыг хоран болур, мынчангаш, этилдиг бензин база-ла кончуг хоранның чүүлүг болур.

ЭТИЛДИГ БЕНЗИННИН ОРГАНИЗМЧЕ КИРЕП ОРУКТАРЫ: Кешти дамчытыр — суук чүүл болгаш бус хевирлиг тыныш оруктарын дамчытыр — бус хевирлиг.

Этилдиг бензин, организмче киргеш, кешти, тынар болгаш чөм оруктарың аңгызындырып кемдетпейн ааршылыг болушкуннары тыгылдырбай, чоорту чыгып алгаш, төп нерви системасыга хоралаашкыныг хөдөлүшкенин болдулар.

ЭТИЛДИГ БЕНЗИН-БИЛЕ ХОРАННАНГАНЫН ДЕМДЕКТЕРИ: Баш күштүг аарыыр, чөм чивестээр, уйгу үрелир (удуп шыда-нас, коргунчүп сүргенчиг дүштүг), чараа болгаш дер хөй тектур, саалаалары, дымы, карастарының хавытыры сирилбиле, ааста өске чүве бар ышкаш болур; аар хораннанганда — уйгу улуу-биле өскөрүлү (уйгу чок болур, медээжок коргунчүг дүш дүжээр). Медерлин ышкынар, билбөөн чүүлдерин меге байдал-биле көөр, ниити байдалы дүвүрүрчү болур.

Аар хораннаышыкын өлүм-биле үдетинип болур.

ЭТИЛДИГ БЕНЗИН-БИЛЕ АЖЫЛДАП ТУРА ХОРУГДААР ЧҮҮЛДЕР: Аш-чөмни даажылаарында болгаш шыжаарыңга савалары, харын мырыңай арыглап-даа каанын ажылаары; этилдиг бензинни автобустарга, чик машиналарга, бүгү хевир-ниң автомобильдериниң кабинаныга даажыры; этилдиг бензинни улус-биле, азы өске-даа чүк-биле даажыры; аныч савага даажырын болгаш кочал-биле кудары; шимчедикчиниң кезектерин этилдиг бензин-биле чуурун; этилдиг бензин-биле хирленген эл-херээселди будурулгениң-даа журтталганың-даа бакыңарыңга кургадып, агаарладырын;

этилдиг бензин-биле хирленген оттулар чүүлү, материалдар болгаш өске-даа чүүлдерни печкаларга, изиг демирлерге болгаш плеталарга одаарын; бензосистеманы аас-биле сорарын болгаш үрерин; этилдиг бензин-биле хирленген аш-чөм чүүлүн чөмө ажылаарын;

этилдиг бензин-биле ажилдаар ажилдарга санитар-техниктиг сургалда чокка керерин; эзилдикчи шынарлыг кылдыр (резин хырбазына, будукка) ажылаарын, яныз-бүрү чүүлдерни чуурунга (хейин болгаш өске-даа чүүлдерин), кысыр чүүл ышкаш кылдыр (примуска, керосин-нага, лампага, фонарьга, зажималкага болгаш өске-даа чүүлдерге), ам ышкаш ажылаарын клоп, кара-быт болгаш өске-даа чүүлдерни хораннап ажылаарын болдурус.

ХУУДА БАШ УДУР КАМГАЛАНЫРЫ:

Ажыл үезинде эдилги, бодунга тааркыр тускай хепти, кол хавын болгаш идикти ыяавыла ажылаар.

Этилдиг бензин тектү берген хепти чаа хеп-биле доран солуур. Чөмөнир мурнунда холдарны баштай керосин-биле, а оон соонда чылыг суг-биле саваңнап, арын-биле катая чуур.

Этилдиг бензин-биле холбашкан аныла кижиге хүлээп алырга, медицина көрүлдөзүн ыяавыла эртерер, ону алды ай болгаш дагынап турар.

Техниктиг дузалап ажилдарын болгаш септелге кылырлар, автомобильдерге кывар, чаар чүүлдер кударлар, карбиаторларны таарыштырлар ажилчыларга ажил соонда душту болгаш чунар-бакыңы хаңдырар.

Этилдиг бензин дээп хирленген кешти дихлоринниң 1,5 хуулу эзилдикчин азы керосинни көвөгө, азы арыг пөсө өтүргөш, ол черни элбекшилинди-биле өтүрүп чаар, а оон соонда изиг суг-биле саваңнап эки чуп кааптар. Этилдиг бензин каракче чаштай берзе, доран-на эмчиге баар херек. Бо бүгү баш удуур камгаланырының хемчеглерин эки күүсөдир болза, этилдиг бензин-биле ажилдаары аймыл чок болур. Тыва областың санитар чырыдышкын Бакызы.